

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет лісового господарства та екології
Кафедра екології

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

ОСАДЧУК СНІЖАНА ОЛЕГІВНА

УДК 504:631.147(477.42)

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
ЕКОЛОГІЧНА ОЦІНКА СУЧАСНОГО СТАНУ ОРГАНІЧНОГО
ВИРОБНИЦТВА В УМОВАХ ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

101 «Екологія»

Подається на здобуття освітнього ступеня бакалавра

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

(підпис, ініціали та прізвище здобувача вищої освіти)

Науковий керівник:
Герасимчук Людмила Олександрівна
доцент, к.с.-г.н.

Житомир – 2023

АНОТАЦІЯ

Осадчук С. О. Екологічна оцінка сучасного стану органічного виробництва в умовах Житомирської області. – Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавр за спеціальністю 101 «Екологія». – Поліський національний університет, Житомир, 2023.

У роботі наводяться результати соціологічного дослідження, що стосується поглядів сучасного студентства на органічне виробництва. Було опитано 100 студентів спеціальностей 101 «Екологія» та 205 «Лісове господарство» Поліського національного університету. Установлено, що усі опитані знають що таке органічне виробництва, хотіли б споживати органічні продукти та 75% - готові доплачувати за органічність продукції. Крім того, 87,5% студентів хотіли б створити своє власне органічне господарство, або хоч б працювати у цій сфері. Отже, органічне виробництва є ваговою складовою екологічної освіти, а зацікавлення студентів у даній темі створює реальну можливість для майбутнього покращення економічного стану сільськогосподарських підприємств та розвитку органічного виробництва.

Ключові слова: *органічне виробництва, студентство, сільське господарство, органічна освіта, екологічна освіта.*

SUMMARY

Osadchuk S. O. Environmental assessment of the current state of organic production in Zhytomyr region. - Qualification work on manuscript rights.

Qualification work for obtaining a bachelor's degree in the specialty 101 "Ecology". – Polis National University, Zhytomyr, 2023.

The work presents the results of a sociological study concerning the views of modern students on organic production. 100 students of specialties 101 "Ecology" and 205 "Forestry" of Polis National University were interviewed. It was established that all the respondents know what organic production is, would like to consume organic products, and 75% are ready to pay extra for organic products. In addition, 87.5% of students would like to create their own organic farm, or at least work in this field. Therefore, organic production is an important component of environmental education, and the interest of students in this topic creates a real opportunity for the future improvement of the economic condition of agricultural enterprises and the development of organic production.

Key words: *organic production, studentship, agriculture, organic education, environmental education.*

ЗМІСТ

	Стор.
ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ОРГАНІЧНЕ ВИРОБНИЦТВО ТА ЙОГО ЗНАЧЕННЯ	7
1.1. Сучасний стан органічного виробництва в Україні	7
1.2. Перспективи та основні тенденції розвитку органічного виробництва в Україні	9
1.3. Висновки до розділу	10
РОЗДІЛ 2. ПРОГРАМА, МЕТОДИКА І УМОВИ ПРОВЕДЕННЯ ДОСЛІДЖЕНЬ	11
2.1. Програма досліджень	11
2.2. Методика проведення досліджень	11
2.3. Характеристика об'єкту досліджень	13
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ОРГАНІЧНОГО ВИРОБНИЦТВА У ЖИТОМИРСЬКІЙ ОБЛАСТІ	14
3.1. Найбільші підприємства органічного виробництва у Житомирській області	14
3.2. Загальна характеристика розвитку органічного виробництва на території Житомирської області	17
3.4. Висновки до розділу	18
РОЗДІЛ 4. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОВЕДЕНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ЩОДО ПОГЛЯДІВ СТУДЕНТІВ НА ОРГАНІЧНЕ ВИРОБНИЦТВО	19
4.1. Проведення опитування та дослідження поглядів студентів щодо органічного виробництва за допомогою методу анкетування	19
4.2. Відношення студентів до органічного виробництва та його розвитку	28
4.3 Висновки до розділу	31
ВИСНОВКИ	32
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ЛІТЕРАТУРНИХ ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ	33
ДОДАТКИ	37

ВСТУП

Актуальність теми. Для того щоб покращити економічну ефективність сільськогосподарськими підприємствами здебільшого користуються інтенсивними технологіями виробництва, котрі передбачають широке використання хімічних добрив, пестицидів, антибіотиків, гормонів, тощо. За допомогою даних методів можна отримати вигіднішу сільськогосподарську продукцію у короткостроковій перспективі, за товарним виглядом та врожайністю. Також такі методи забезпечують високу прибутковість, хоча не потрібно виключати ряд негативних довгострокових явищ: руйнування екологічної інфраструктури локального середовища; забруднення навколишнього природного середовища шкідливими речовинами; негативний вплив на кінцевих споживачів через залишків пестицидів, антибіотиків, гормонів та інших речовин; вплив шкідливих хімічних речовин на працівників сільськогосподарських підприємств.

Альтернативою інтенсифікації сільськогосподарського господарства є впровадження органічного виробництва, основними принципами якого є заборона використання хімічних засобів захисту рослин, обмеження застосування синтетичних мінеральних добрив, гормонів тощо. Органічне сільське господарство не лише сприяє збереженню та відновленню природних ресурсів, а й є джерелом безпечних для здоров'я людини та високоякісних продуктів харчування. Таким чином, розвиток органічної освіти як рушія вдосконалення сталого сільського господарства та підготовка фахівців у галузі органічного виробництва є одним із пріоритетних завдань сучасної вищої освіти [2].

Мета і завдання дослідження. Метою дипломної роботи є розвиток органічно-екологічної освіти у Поліському національному університеті та погляди студентства на органічне виробництво.

Основні завдання дипломної роботи:

- Дослідити наукову літературу, в котрій говориться про органічне виробництво;
- Узагальнити теоретичні знання стосовно органічного виробництва;
- Провести опитування студентів Поліського національного університету спеціальностей 101 «Екологія» та 205 «Лісове господарство» щодо органічного виробництва за допомогою методу анкетування;
- Визначити думки студентства стосовно органічного виробництва;
- Проаналізувати результати анкетування;
- Написати висновки на основі спостереження та проведеного дослідження.

Об'єктом дослідження являються процеси котрі формують та розвивають органічне сільськогосподарське виробництво.

Предметом дослідження став комплекс теоретичних і практичних принципів формування і розвитку сільського органічного господарства.

Методи дослідження: спостереження, порівняння, анкетне опитування, аналіз і синтез, узагальнення.

Структура роботи: дипломна робота складається із вступу, чотирьох розділів кожен з яких має не менше двох підрозділів, висновків та списку бібліографічних посилань використаних джерел.

Апробація досліджень. Результати досліджень були представлені на одній конференції та на всеукраїнському конкурсі:

- X-й Всеукраїнській науково-практичній конференції «Ліс, наука, молодь», 24 листопада 2022 р., Житомир (Додаток А);
- Всеукраїнський конкурс «Органічне виробництво та харчування – очима студентів», 25 січня 2023 р., м. Київ (Додаток Б).

РОЗДІЛ 1

ОРГАНІЧНЕ ВИРОБНИЦТВО ТА ЙОГО ЗНАЧЕННЯ

1.1. Сучасний стан органічного виробництва в Україні

Альтернативою інтенсифікації сільськогосподарського господарства є впровадження органічного виробництва, основними принципами якого є заборона використання хімічних засобів захисту рослин, обмеження застосування синтетичних мінеральних добрив, гормонів тощо. Господарство пов'язане з органікою не лише сприяє збереженню та відновленню природних ресурсів, а й є джерелом безпечних для здоров'я людини та високоякісних продуктів харчування. Таким чином, розвиток органічної освіти як рушія вдосконалення сталого сільськогосподарського господарства та підготовка фахівців у галузі виробництва органічних продуктів являється частиною найголовніших завдань сучасної вищої освіти [14].

Наразі, питання розвитку органічного виробництва є прерогативою учених економістів. Найбільший внесок у дослідження розвитку органічного виробництва в Україні зроблено Президентом Федерації органічного руху України Є. В. Миловановим. Зокрема, його праці присвячені різноманітним питанням щодо поширення та розвитку органічного виробництва, а саме: досвіду іноземних країн у сфері державної підтримки органічного сільськогосподарського виробництва [17], перевага органічних продуктів у порівнянні з конвенційними [18], важливість органічного виробництва для розвитку сільських територій [15], роль органічного громадського руху у розвитку органічного сектору [19], дослідження вітчизняного та закордонного ринку продуктів органіки [16].

Проте, на нашу думку, недостатня кількість досліджень присвячені саме екологічно-органічній освіті молоді, яка є основною рушійною силою сталого розвитку, зокрема й ролі студентства у розвитку органічного виробництва.

У 2018 році був прийнятий закон щодо головних принципів і вимог виробництва органічного товару, обігу і маркування органічних продуктів[31].

Він визначав органічне виробництво як сертифіковану діяльність, котра є пов'язаною із створенням продукції сільського господарства, до якої також враховують стадії, котрі провадяться із додержанням вимог законодавства щодо органічного виробництва та органічної продукції [31].

Основним нормативно-правовим актом Європейського Союзу, що регулює відносини що пов'язані із сферою органічного виробництва, є Постанова Ради (ЄС) № 834/2007 від 28 червня 2007 року, відповідно якої «органічне виробництво – називають цілісну систему господарювання а також виготовлення продуктів харчування, котра в собі поєднує визначні практики з погляду на збереження навколишнього природного середовища, на застосування досить високих стандартів достойного втримання тварин та на виробничий метод, котрий відповідає деяким вимогам до продуктів, що виготовлені з застосуванням речовин і процесів природного походження» [29].

Станом на 2022 рік, згідно з інформацією громадської організації Органік Стандарт, на території України є приблизно 419 підприємств із різною формою власності, у них також наявний статут органічного виробництва і переробки (рис. 1) [23].

Рис.1.1. Кількість операторів органічного виробництва в Україні та Європі

1.2. Перспективи та основні тенденції розвитку органічного виробництва в Україні

В даний час в аграрному секторі економіки нас охоплює науково технічний прогрес[3]. Без застосування технологій брендингу, трансформаційні процеси котрі наразі відбуваються в українській економіці є неможливими[8].

Питання що пов'язані з органікою уже декілька років привертають увагу всього світу [12]. У кожного із вчених існують свої погляди на «готову продукцію» та «органіку». Ними були розкриті у сфері органічного виробництва, напрями стратегії розвитку економічного аграрного сектору та наведено класифікацію органічної продукції [13].

У своїй статті Мінькова О.Г., Сакало О.М. та Горб О.О. навели головні моделі щодо управління в органічному секторі економіки, та встановили, що для того щоб вирішити завдання стосовно захисту органічного виробництва, потрібно прийняти державний логотип і створити реєстр, що буде йому відповідати[21]. У статті Камінська А.І. [7] показаний світовий досвід щодо розвитку органічного виробництва, та виявлені основні переваги (екологічні, економічні і соціальні) органічного виробництва [7]. Артеменко Л.Б. у статті акцентував свою увагу на успіх досвідів провідних країн, яка була зосереджена на регуляторному підході національного рівня, котрим користуються європейські країни для стимуляції національних аграрних ринків[2]. У своїй роботі Кравчук І.І. та Орликовський М.О. надали аналіз перспективному розвитку сільського господарства Європи. Провели дослідження сільського господарства індукованого та індустріального розвитку, і довели, що сільськогосподарський прогрес сучасності є наслідком самостійних процесів економіки і національної аграрної політики[9]. Мінькова О.Г., Калініченко А.В. та Галич О.А. у своїй статті зазначили, що кількість впровадження органічного землеробства та її ступінь ефективності, мають яскраво виражений характер, й має досить велику залежність від традицій і умов місцевості [20]. Галат Л.М. провів детальний аналіз стану розвитку

органічного плодоовочевого виробництва на сучасному етапі в Україні, і визначив яке місце воно посідає на світовому ринку органічної продукції, та висвітлив це у своїй статті [4]. Новак Н.П. та Ігнатенко М.М. у своїй статті відали належне розвитку органічного виробництва молока і молочних продуктів, на основі новітніх технологій в галузі аграрного господарювання і покращення екології довкілля та конкурентоспроможності на українському та світовому ринку [22].

Ринок органічної продукції є актуальним і для виробників і для ритейлу. Зміни проведені споживачами дають поштовх виробникам та роздільним торговцям до змін ринкового середовища беручи до уваги вподобання сучасності [5]. На сучасному етапі споживачі все більше зацікавлені в здоровому харчуванні, і вдаються до веганства, в основному це молодь [10]. У статті Ларіна Я. [11] можна спостерігати характеристику споживачів органічної продукції, та тенденції, котрі мають зв'язок із продажами та споживанням органічних продуктів [11]. Органічне виробництво на даний час являється найальтернативнішим методом господарювання, котре направлене на зростання економіки [27;28].

1.3. Висновки до розділу

Отже, проаналізувавши літературні джерела на тему «Органічного виробництва» ми зробили наступні висновки:

- кожен із вчених має свою думку щодо органічного виробництва;
- попит на органічну продукцію в Україні та світі постійно зростає, відповідно до цього ще більшої популярності її виробництво набуває серед суб'єктів сільськогосподарської продукції;
- ринок продукції органіки є актуальним і для виробників і для ритейлу;
- у світі та Україні спостерігається постійне зростання попиту щодо органічних продуктів, згідно з цим її виробництво набирає великих обертів та популяризується серед виробників продукції сільського господарства.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

2.1. Програма дослідження

Виконання кваліфікаційної роботи проходило у Поліському національному університеті на кафедрі екології. Для того щоб успішно виконати роботу, була задана наступна програма досліджень:

- з допомогою наукового керівника визначити тему кваліфікаційної роботи, її актуальність і звісно мету;
- для виконання подальших досліджень поставити основні завдання;
- визначити об'єкт, предмет та наукову новизну роботи;
- для того щоб детальніше дослідити проблеми потрібно провести аналітичний огляд літературних і також інформаційних джерел;
- також для проведення дослідження потрібно визначитись з методикою та описати її;
- охарактеризувати об'єкт дослідження;
- провести анкетування для студентів Поліського національного університету спеціальностей 101 «Екологія» та 205 «Лісове господарство» щодо органічного виробництва;
- визначити думки студентства стосовно органічного виробництва;
- провести аналіз результатів анкетування;
- на основі спостереження та проведеного дослідження зробити висновки.

2.2. Методика проведення досліджень

Визначення думки студентства стосовно органічного виробництва проводилося за допомогою соціологічного дослідження шляхом опитування здобувачів вищої освіти Поліського національного університету. Анкета для опитування була розроблена за допомогою електронного сервісу Google Forms,

містила 12 запитань та була розміщена у соціальних мережах Viber і Telegram. Загалом було опитано 100 студентів спеціальностей 101 «Екологія» та 205 «Лісове господарство».

Таблиця 2.1.

Зразок анкети використаної при дослідженні: «Погляди студентів на органічне виробництво»

№	Питання	Рекомендовані відповіді
1.	Чи знаєте Ви, що таке органічне виробництво?	Так; Ні.
2.	Чи є у вашій місцевості органічне сільське господарство?	Так; Ні.
3.	Вам важливо, щоб продукти харчування, були безпечними для вашого здоров'я?	Так; Ні.
4.	Чи можете Ви відрізнити, органічну продукцію від неорганічної?	Так; Ні; Важко сказати.
5.	Чи купуєте Ви органічну продукцію?	Так; Ні.
6.	При купівлі харчових продуктів, чи звертаєте Ви увагу на маркування?	Так; Ні.
7.	Чи готові Ви доплачувати за органічність продукції?	Так; Ні.
8.	Які види органічної продукції Ви споживаєте?	Молоко та молочна продукція; овочі та фрукти; гриби; круп'яні та зернові вироби, борошно, насіння; соки і напої; пасти і консервовані продукти; яйця і м'ясна продукція; олія, прянощі та спеції; цукор; не купую органічну продукцію.
9.	Чи купують органічну продукцію ваші друзі та родичі?	Так; Ні; Не знаю.
10.	Чи хотіли б Ви споживати органічні продукти?	Так; Ні.
11.	Чи хотіли б Ви створити своє власне органічне господарство, чи хоч би працювати у цій сфері?	Так; Ні.
12.	На вашу думку, чи можна перехід до органічного виробництва назвати довгостроковою інвестицією?	Так; Ні.

2.3. Характеристика об'єкту дослідження

Факультет лісового господарства та екології Поліського національного університету є одним з провідних навчальних закладів в Україні, котрий спеціалізується на питаннях пов'язаних із лісовим господарством, охороною природи та екологією.

Факультет пропонує широкий спектр академічних програм у сфері лісового господарства та екології. Основними напрямками вивчення є лісове господарство, лісові науки, екологія та природоохоронні науки. В межах цих програм студенти можуть обрати будь яку спеціальність та галузь досліджень.

Даний факультет має висококваліфікований науково-педагогічний склад, до цього складу також входять професори, доценти та викладачі, котрі є визнаними експертами у своїй галузі. Викладачі активно займаються науково-дослідною роботою та беруть участь у проведенні наукових конференцій та семінарів.

Факультет лісового господарства та екології має сучасну матеріально-технічну базу для забезпечення навчального процесу та наукової роботи. Студенти мають доступ лабораторій, комп'ютерних класів, бібліотеки та спеціалізованого обладнання для проведення досліджень у галузі лісового господарства та екології. Також факультет акцентує увагу на практичних навичках та дослідницькій роботі. Студенти мають можливість брати участь у польових дослідженнях, експедиціях і т.п.

РОЗДІЛ 3

АНАЛІЗ ОРГАНІЧНОГО ВИРОБНИЦТВА У ЖИТОМИРСЬКІЙ ОБЛАСТІ

3.1. Найбільші підприємства органічного виробництва у Житомирській області

Незважаючи на сучасний стан в Україні пов'язаний із війною та її наслідки, виробники органічної продукції й надалі продовжують свою діяльність, цим самим у 2022 році збільшивши обсяги експорту.

Рис. 3.1. Органічна карта України

В області, за словами Департаменту агропромислового розвитку та економічної політики Житомирської обласної державної адміністрації, працює 26 операторів на органічному ринку, це можна побачити на малюнку 1, хоча дехто каже що органічний ринок Житомирської області має і 27 операторів. До них входять сільськогосподарські виробники, котрі були

сертифіковані за стандартом, який рівноцінний законодавству ЄС та NOP (Сполучені Штати Америки) стосовно органічного виробництва.

Площа земель з органічним статусом на Житомирщині становить 37 725 га, хоча загальна територія земель органічних та перехідного періоду становить 38 665 га, це можна побачити на малюнку 1.

На сьогодні, до закладів дошкільної і шкільної освіти, органічні підприємства Житомирської області займаються постачанням органічної продукції, а саме: ПП «Галекс-Агро», ТОВ «Органік Мілк» та ФГ «Домашня курочка», ТОВ «Органічний м'ясний продукт», ПП «Імпак», АТ «Житомирський маслозавод» та ін.

Якщо брати до уваги стрімкий розвиток органічної продукції на світовому ринку та хороший досвід що пов'язаний із органічним виробництвом, до 2027 року Стратегією розвитку Житомирської області було визначено смарт-спеціалізацію даного регіону, а саме органічне, інноваційне виробництво сільського господарства і звісно переробка продукції даного господарства.

На Житомирщині, як зазначає Департамент, виробникам, які займаються виготовленням органічної продукції дається будь-яке сприяння. З 2016 року, у Житомирській області, Програмою розвитку агропромислового комплексу, було передбачено таку собі підтримку, для неповного відшкодування ціни витрат, для отримання сільськогосподарським підприємством сертифікації відповідності створення органічної продукції.

Якщо брати до уваги площу земель, то перше місце займає аграрна компанія «Арніка», яка розташована на Полтавщині і має площу земель котрі відведені для органічного виробництва 15,8 тис. га. На другому місці компанія «Галекс-Агро» із Житомирської області, яка має площу земель відведених для органічного виробництва 8,8 тис. га. І на третьому місці компанія «Агроекологія» з Полтавської області, вона має площу земель 7,5 тис. га. Все вище сказане можна побачити на малюнку 2.

ТОП-10 найбільших органічних агропідприємств України (за площами сертифікованих органічних земель)

Рис. 3.2. ТОП-10 найбільших органічних агропідприємств України (за площами сертифікованих органічних земель)

Оскільки «Галекс-Агро» є найбільшим підприємством у Житомирській області то надалі будемо розглядати саме його.

«Галекс-Агро» - це найбільше сільськогосподарське підприємство, яке займається виготовленням органічної продукції як тваринництва, так і вирощуванням сільськогосподарських та польових культур. Заснована дана компанія була у 2008 році. Ведення даного господарства основане на EU organic (Європейських стандартах), котрі слугують виробництву екологічної продукції найвищої якості.

«Галекс-Агро» дає на розгляд органічну продукцію з наступних категорій:

- рослинництво;

- органічний мед;
- тваринництво.

На Українському ринку, в даній області компанія являється лідером, і через великий обсяг виробництва власної високоякісної продукції, «Галекс-Агро» займається експортом своїх продуктів. Країнами в які найбільше здійснюється експорт є Італія, Великобританія, Швейцарія і багато інших країн.

Для того щоб досягти найвисокоякіснішої продукції у компанії працює багато співробітників, котрі чітко займаються контролем кожного етапу вирощування злакових культур і тваринництва.

За всі роки своєї діяльності компанія «Галекс-Агро» оточила себе багатьма партнерами та постійними замовниками, а також завжди є відкритою для співпрацювання з новими компаніями, на умовах котрі будуть вигідними для обох сторін.

Основною метою створення даного підприємства від самого початку було збереження чистоти довкілля, поліпшення якості земель, виробництво органічної продукції рослинного і тваринного походження та їхня подальша переробка, для того щоб забезпечити населення чистими органічними продуктами, а також створення нових робочих місць на сільській території.

Щоб здійснювати свою діяльність «Галекс-Агро» взяв в оренду блугуючі земельні паї, що знаходяться на території Баранівського та Новоград-Волинського районів Житомирської області. Більша частина цих земель не була в обробітку десь до 20-ти років.

3.2. Загальна характеристика розвитку органічного виробництва на території Житомирської області

Органічне виробництво є перспективною галуззю аграрної сфери, що дозволяє не лише забезпечити населення екологічно чистою та корисною продукцією, а й зберегти навколишнє середовище. Житомирська область,

розташована в центральній частині України, має великий потенціал для розвитку органічного виробництва.

За даними Міністерства аграрної політики та продовольства України, на 2021 рік на території Житомирської області було зареєстровано 64 органічні господарства з загальною площею 5786 гектарів. Найбільш поширені культури в органічному виробництві в області – це зернові, бобові, олійні, садово-ягідні та овочеві культури. Також у Житомирській області працює декілька органічних переробних підприємств, які займаються виробництвом органічних продуктів переробки (молоко, м'ясо, олія тощо).

Загалом, органічне виробництво на території Житомирської області є досить перспективним напрямком, який потребує підтримки з боку держави, наукових інститутів та інших зацікавлених сторін. Зростання попиту на органічну продукцію та розвиток цієї галузі в області.

3.3 Висновки до розділу

У даному розділі було проведено дослідження стану органічного сільськогосподарського виробництва в регіоні. Було розглянуто основні тенденції розвитку органічного виробництва, а також виявлено основні проблеми та перешкоди, з якими зіштовхуються органічні фермери в регіоні.

Висновок полягає в тому, що органічне виробництво в Житомирській області є перспективним та має потенціал для розвитку. Проте, на даний момент, цей ринок не є належно розвиненим через низький попит на органічні продукти та недостатню підтримку держави. Однак, у зв'язку з ростом свідомості споживачів щодо екологічної безпеки продуктів харчування, можна очікувати зростання попиту на органічні продукти у майбутньому.

Також, було виявлено, що виробництво органічних продуктів є складним та вимагає великих інвестицій. Для розвитку органічного виробництва в Житомирській області необхідно підвищення рівня підтримки

держави, створення сприятливих умов для розвитку органічного виробництва та збільшення інвестицій в цей сектор.

Отже, органічне виробництво в Житомирській області має потенціал для розвитку, проте для досягнення успіху на цьому ринку необхідна підтримка держави та інвестиції.

РОЗДІЛ 4

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОВЕДЕНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ЩОДО ПОГЛЯДІВ СТУДЕНТІВ НА ОРГАНІЧНЕ ВИРОБНИЦТВО

4.1. Проведення опитування та дослідження поглядів студентів щодо органічного виробництва за допомогою методу анкетування

Для того щоб провести характеристику щодо погляді студентів на органічне виробництво, ми вирішили провести опитування та дослідити як студенти ставляться до органічного виробництва. Опитування ми здійснювали шляхом анкетування. В анкетуванні брали участь студенти Поліського національного університету, факультету лісового господарства та екології, як на бакалаврському так і на магістерському рівні. На основі проведеного анкетування були побудовані графіки.

У кожному із графіків ми можемо спостерігати чітку думку студентів щодо органічної продукції та органічного виробництва в цілому.

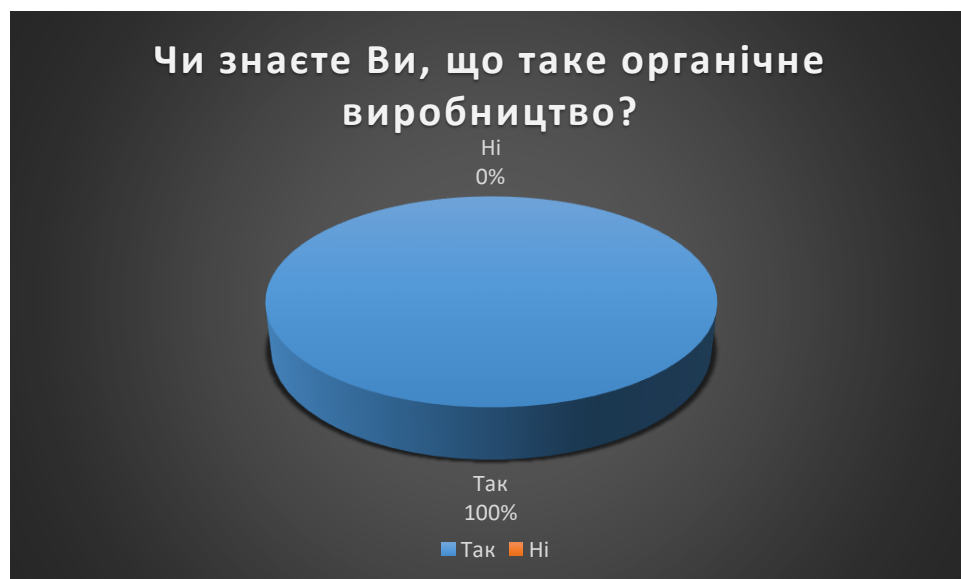

Рис. 4.1. Діаграма: «Чи знаєте Ви, що таке органічне виробництво?»

Перший наш графік (рис. 4.1.) ставив наступне питання: «Чи знаєте Ви, що таке органічне виробництво?», на що практично всі респонденти, із двох

запропонованих відповідей «Так» або «Ні», поставили «Так». Це означає що студенти уже на підсвідомому рівні розуміють що таке органічне виробництво, та хоча б його основні деталі.

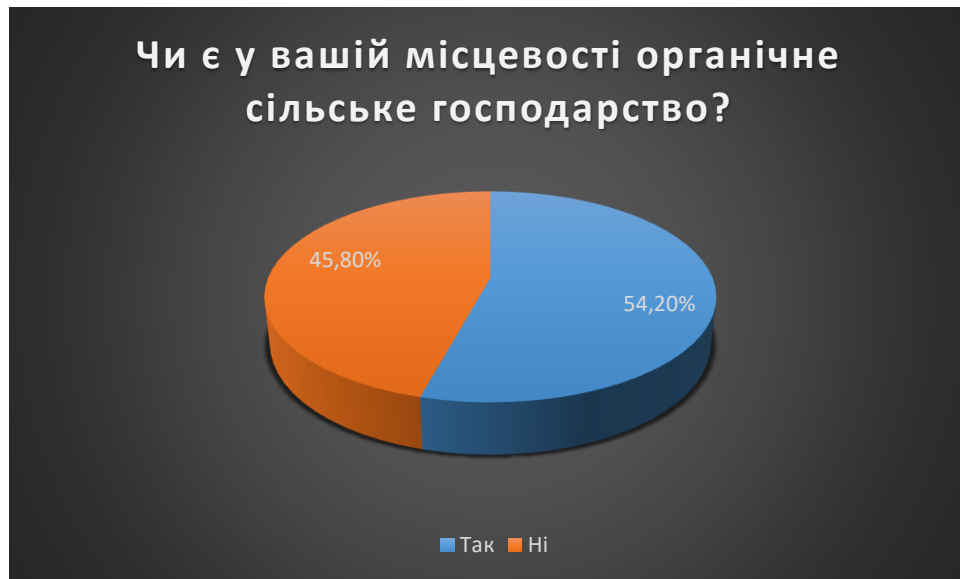

Рис. 4.2. Діаграма: «Чи є у вашій місцевості органічне сільське господарство?»

Оскільки у наш час все стрімкіше набуває обертів органічне сільське господарство, дане питання ми висунули для наступного графіка. Для другого графіка (рис. 4.2.) було поставлене наступне питання: «Чи є у вашій місцевості органічне сільське господарство?». На дане питання нашого анкетування 54,2% студентів відповіли «Так», тоді як 45,8% дали відповідь «Ні». Хоча не значна кількість студентів стверджують про наявність органічного сільського господарства в своїй місцевості, але все таки на нашу думку 54,2% це досить хороший показник для розвитку органічного сільського господарства на даному етапі розвитку органічного виробництва в Україні.

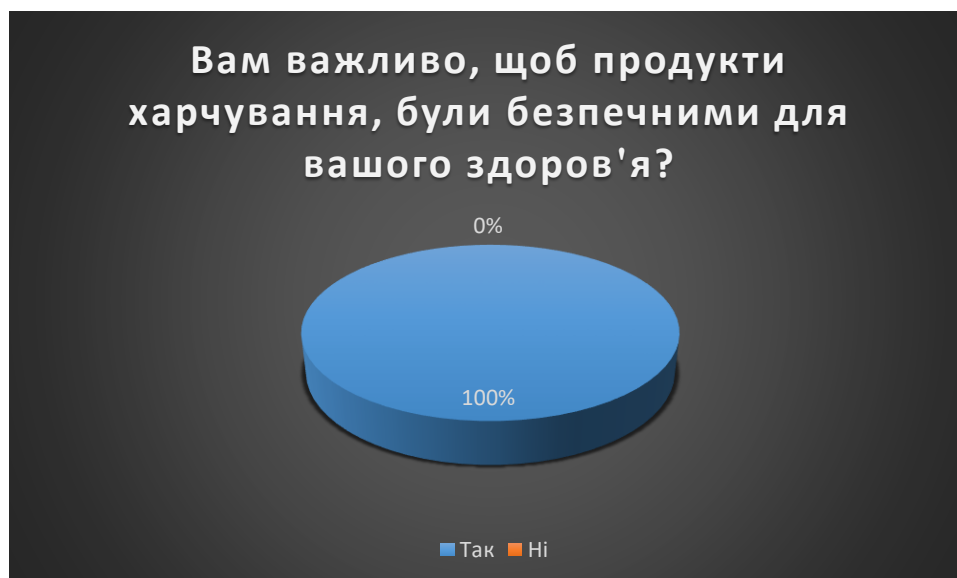

Рис. 4.3. Діаграма: «Вам важливо, щоб продукти харчування, були безпечними для вашого здоров'я?»

У наш час наше здоров'я більшою мірою залежить від продуктів харчування. Тому у третьому графіку (рис. 4.3.) було висвітлено наступне питання: «Вам важливо, щоб продукти харчування були важливими для вашого здоров'я?». Хто не хоче бути здоровим? Звісно ніхто. Відповідно і студенти так вважають, і їм важливо, щоб продукти їхнього харчування не шкодили їхньому здоров'ю. Всі вони на питання відповіли «Так».

Рис. 4.4. Діаграма: «Чи можете Ви відрізнити, органічну продукцію від неорганічної?»

Продукти харчування у наш час є найрізноманітнішими. І більшість з них є ідентичними. Через це стає важко відрізнити органічну продукцію від неорганічної. Тому у четвертому графіку (рис. 4.4.) ми поставили наступне питання: «Чи можете Ви, відрізнити органічну продукцію від неорганічної?». За результатами даного опитування 29,2% студентів можуть відрізнити органічну продукцію від неорганічної, і 70,8% опитуваних на дане питання відповіли «Важко сказати». Прикро що багато із нас не може відрізнити органічну продукцію від неорганічної, тому ми думаємо, що на це питання треба звернути увагу і навчити споживачів відрізняти продукцію задля нашого майбутнього.

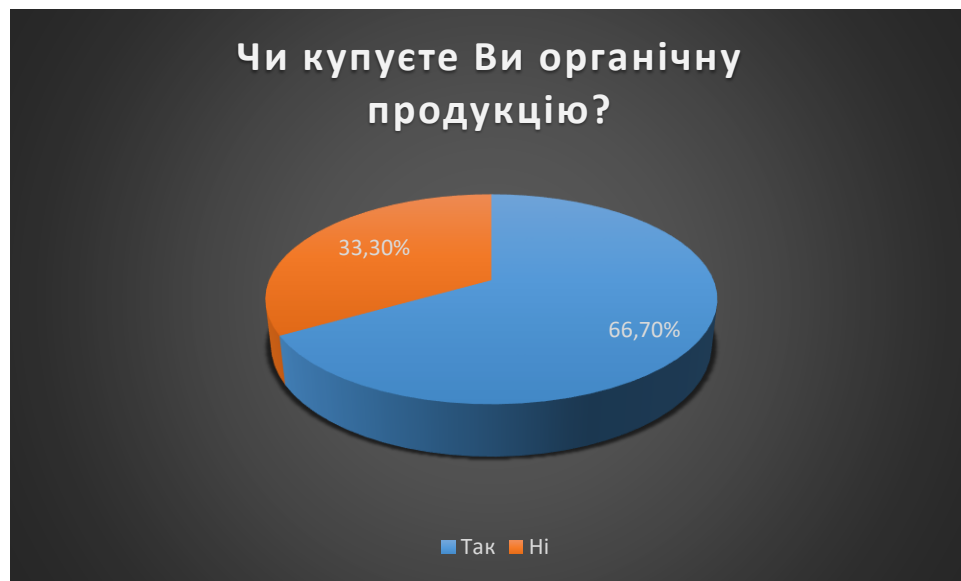

Рис. 4.5. Діаграма: «Чи купуєте Ви органічну продукцію?»

У п'ятому графіку (мал. 4.5.) було висунуте наступне питання: «Чи купуєте Ви органічну продукцію?». На дане питання 66,7% респондентів відповіли «Так», і 33,3% відповіли «Ні». На нашу думку те що студенти думають про своє здоров'я, і відають перевагу при покупці органічній продукції, є досить позитивним фактором.

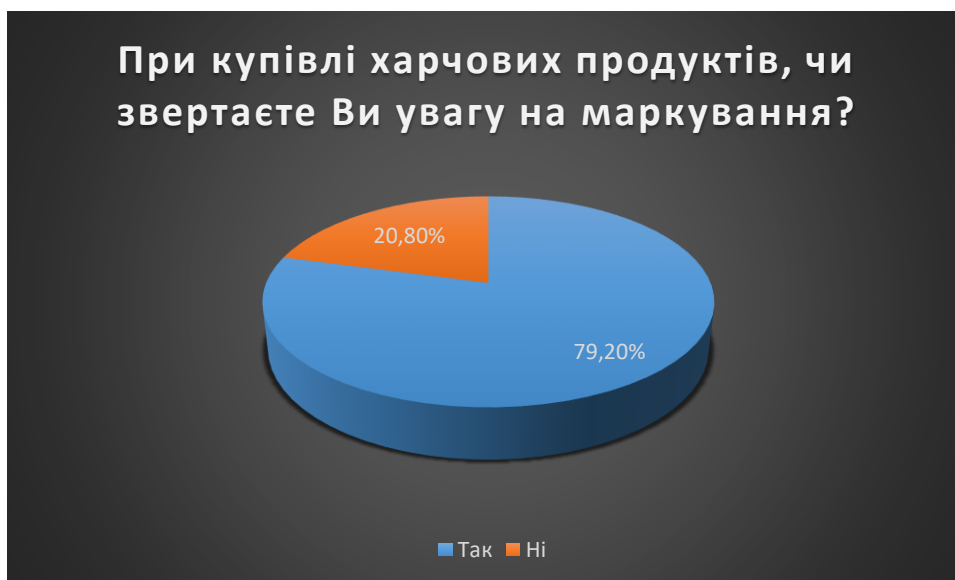

Рис. 4.6. Діаграма: «При купівлі харчових продуктів, чи звертаєте Ви увагу на маркування?»

Відповідно питанню що було поставлене у п'ятому графіку, ми висунули наступне питання для шостого графіка (мал. 4.6.): «При купівлі харчових продуктів чи звертаєте Ви увагу на маркування?». На це питання 79,2% опитуваних відповіли «Так», і 20,8% дали відповідь «Ні».

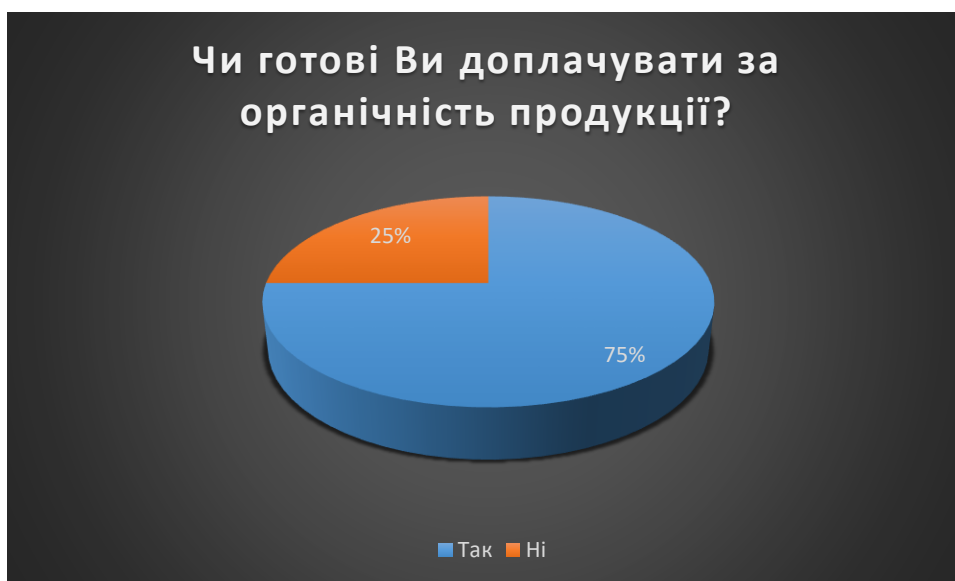

Рис. 4.7. Діаграма: «Чи готові Ви доплачувати за органічність продукції?»

Дивлячись на попередні питання перед нами постало наступне запитання яке було висунуте у сьомому графіку (рис. 4.7.): «Чи готові Ви доплачувати за органічність продукції?». 75% респондентів на дане питання відповіли «Так», і тільки 25% «Ні». Такі відповіді є досить втішними.

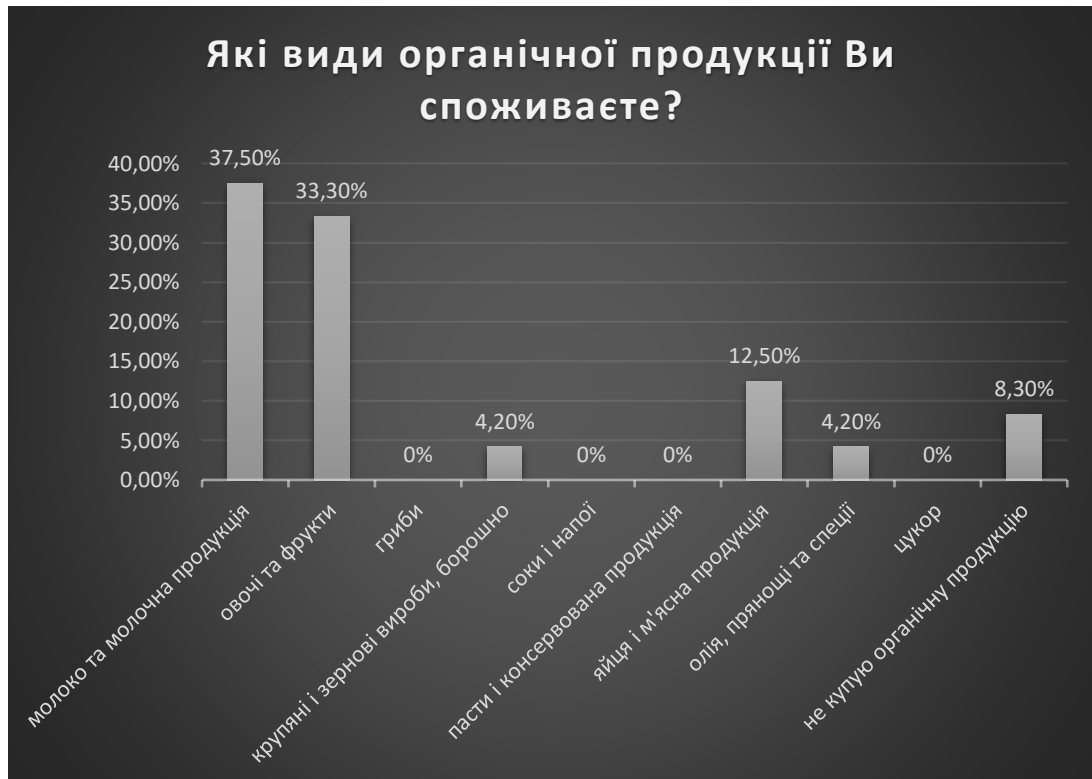

Рис. 4.8. Діаграма: «Які види органічної продукції Ви споживаєте?»

Нам стало цікаво яку органічну продукцію споживають студенти, тому у восьмому графіку (рис. 4.8.) ми висунули наступне питання: «Які види органічної продукції Ви споживаєте?». За графіком ми можемо спостерігати, що 37,5% респондентів споживають органічне молоко та молочну продукцію, 33,3% овочі та фрукти, 12,5% яйця та м'ясна продукція, 4,2% споживають круп'яні і зернові вироби та борошно, ще 4,2% мають в своєму раціоні олію, прянощі і спеції. І звісно є ті опитуванні, які не купують органічну продукцію взагалі, це 8,3%.

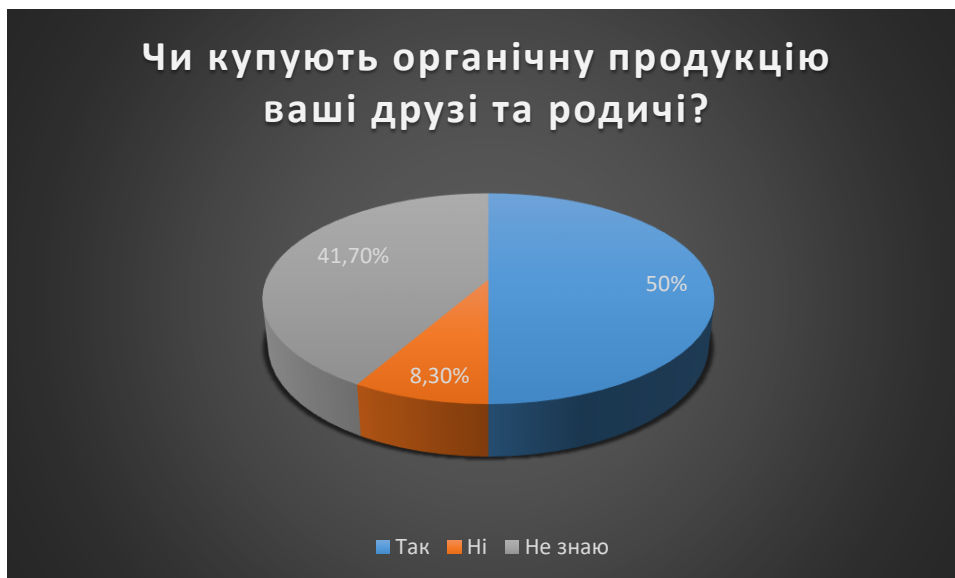

Рис. 4.9. Діаграма: «Чи купують органічну продукцію ваші друзі та родичі?»

У дев'ятому графіку (рис. 4.9.) ми висвітлили наступне питання: «Чи купують органічну продукцію ваші друзі та родичі?». 50% респондентів відповіли «Так», 8,3% відповіли «Ні» і 41,7% дали відповідь «Не знаю».

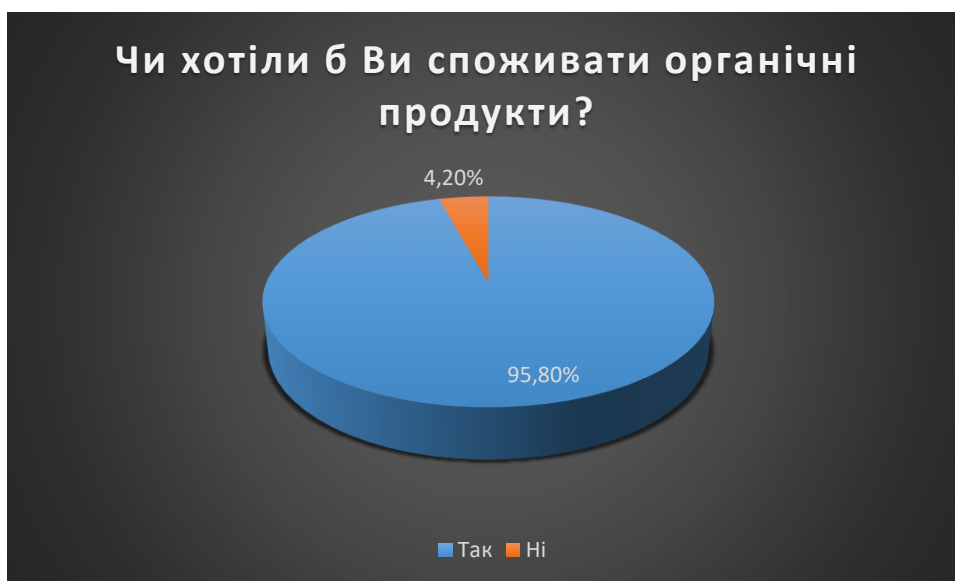

Рис. 4.10. Діаграма: «Чи хотіли б Ви споживати органічні продукти?»

В десятому графіку (рис. 4.10.) було висунуте таке питання: «Чи хотіли б Ви споживати органічні продукти?». Як і було очікувано майже всі опитуванні, а саме 95,8% хотіли б споживати органічні продукти.

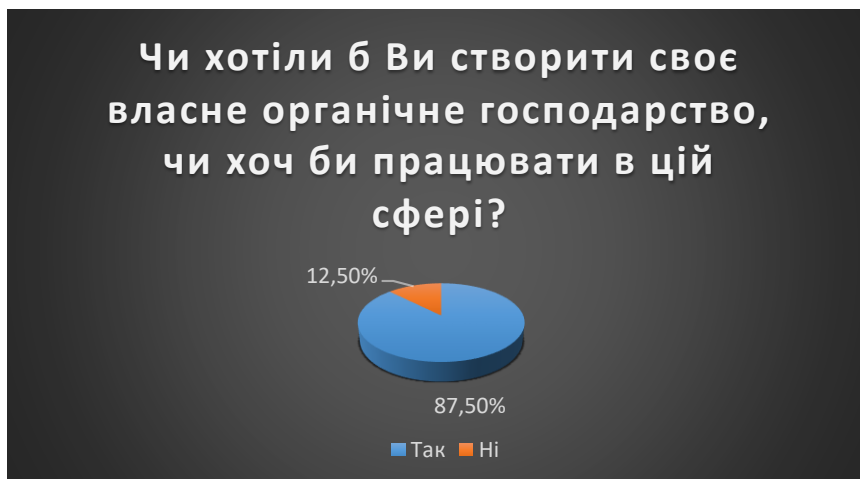

Рис. 4.11. Діаграма: «**Чи хотіли б Ви створити своє власне органічне господарство, чи хоч би працювати у цій сфері?**»

Для одинадцятого графіку (рис. 4.11.) було підібране наступне питання: «Чи хотіли б Ви створити своє власне органічне господарство, чи хоч би працювати у цій сфері?», на що 87,5% респондентів дали відповідь «Так» і 12,5% «Ні».

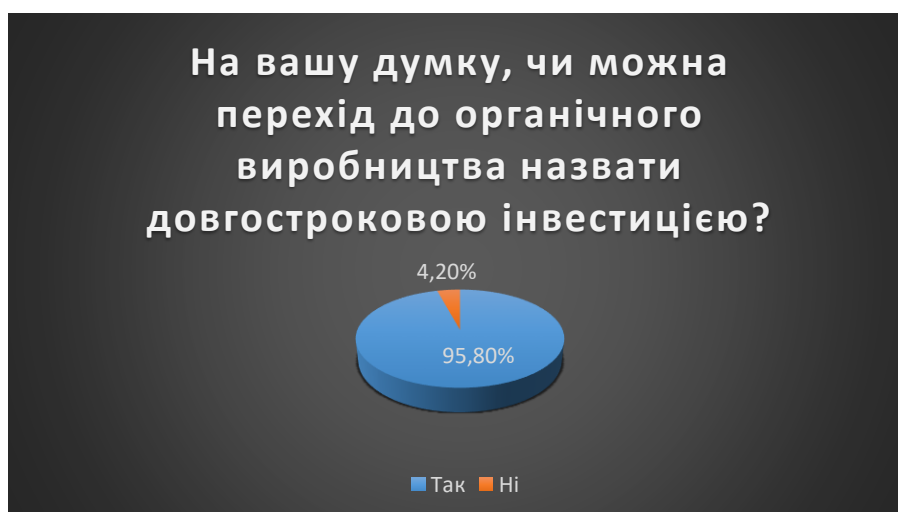

Рис. 4.12. Діаграма: «**На вашу думку, чи можна перехід до органічного виробництва назвати довгостроковою інвестицією?**»

В останньому графіку (рис. 4.12.) було висунуте наступне питання: «На вашу думку, чи можна перехід до органічного виробництва назвати довгостроковою інвестицією?», на яке 95,8% опитуваних дали відповідь «Так», і відповідно всього лиш 4,2% відповіли «Ні».

4.2. Відношення студентів до органічного виробництва та його розвитку

«Органічне виробництво – це цілісна система ведення сільського господарства та виробництва харчових продуктів, яка поєднує в собі найкращі практики з точки зору охорони навколишнього середовища, високі стандарти добробуту тварин та методи виробництва, що відповідають певним вимогам до продукції, виготовленої з використанням речовин і процесів природного походження» [30].

Органічною вважається продукція, вирощена (вироблена) в результаті сертифікованого органічного землеробства, яке забороняє використання синтетичних пестицидів, добрив, інших штучних речовин та генетично модифікованих організмів [24]. Головним чином, кожен етап виробництва відстежується і суворо контролюється органом сертифікації, який засвідчує відповідність вимогам і стандартам органічного виробництва шляхом видачі сертифіката [24].

Згідно з опитування, 95,8% студентів вважають перехід на органічне виробництво тим, що можна назвати довгостроковою інвестицією. Я повністю згодна, оскільки перехідний період та сертифікація потребують багато часу та додаткового фінансування. Це лише питання часу, коли ми зможемо отримати прибуток від органічного виробництва. Кількість виробників органічної продукції в Україні з кожним роком збільшується, що свідчить про те, що попит є. В органічних продуктах з України зацікавлені як українські, так і іноземні покупці.

Нещодавно українське законодавство стало більш сприятливим для органічного землеробства. Органічне сільське господарство було офіційно визнано в Україні, а Закон «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини» був підписаний Президентом України 3 жовтня 2013 року і набув чинності в січні 2014 року [6]. Даний закон визначає економічні та правові засади обігу і виробництва сільськогосподарської органічної продукції та сировини, управління і нагляду за даною діяльністю, забезпечення потрібного функціонування ринку органічної сільськогосподарської продукції та сировини, добросовісної конкуренції, поліпшення основних показників здоров'я населення, збереження навколишнього середовища, раціонального використання земель та відновлення природних ресурсів, забезпечення органічного виробництва та обігу органічної продукції та сировини. Метою є забезпечення довіри до якості сільськогосподарської продукції та сировини. Прийняття цього закону створило важливе підґрунтя для розвитку органічного ринку в Україні. Наразі в Україні близько 200 органічних підприємств (виробників, переробних підприємств тощо) [26].

95,8% респондентів на запитання: "Чи хотіли би Ви споживати органічні продукти?" відповіли: "Так, адже вони не завдають шкоди здоров'ю людини". 75% готові доплачувати за органічність продукції.

Цікавим є той факт, що 70,8% опитуваних на запитання «Чи можете Ви відрізнити, органічну продукцію від неорганічної?» відповіли «Важко сказати», і всього лиш 29,2% відповіли «Так». При купівлі харчових продуктів 79,2% респондентів звертають увагу на маркування.

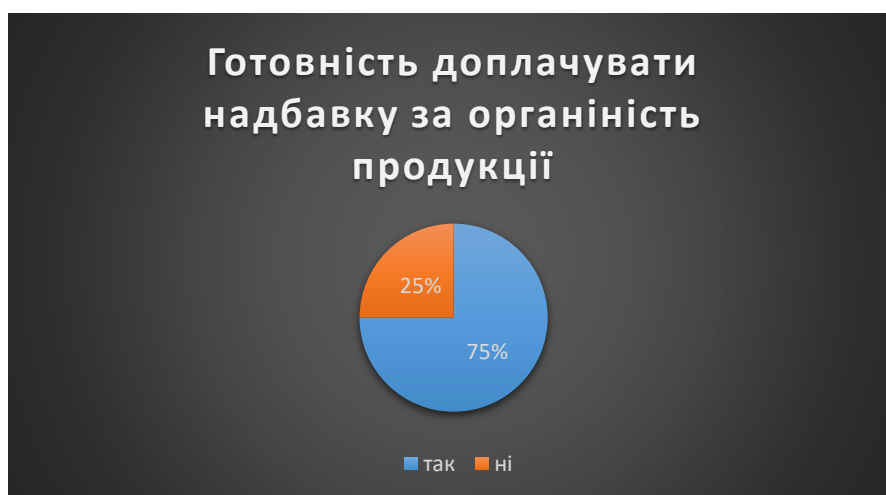

Рис. 4.13. Готовність студентів доплачувати різної величини надбавку за органічність та екологічність виробництва сільськогосподарської продукції

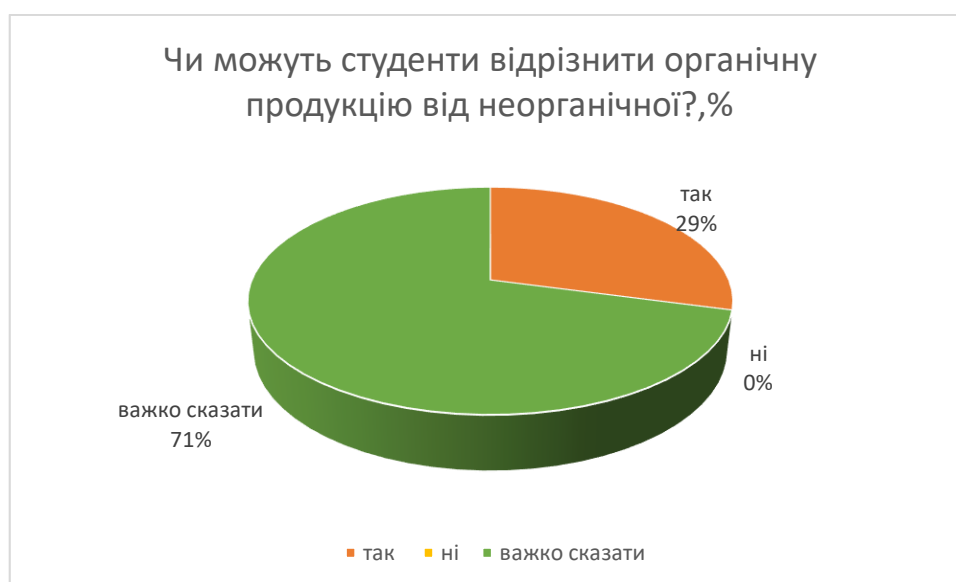

Рис. 4.14. Вміння студентів відрізнити органічну продукцію від неорганічної

За даним графіком зображеним на рис. 4.8, можна спостерігати, що студенти більше споживають органічну молочну продукцію, а ще овочі та фрукти. Такі органічні продукти як гриби, цукор, соки та напої вони не споживають взагалі, і 8,3% респондентів не купують органічну продукцію взагалі.

Відповідно до результатів анкетування можна спрогнозувати динаміку розвитку ринку органічних товарів і стверджувати, що значна частина

споживачів надаватиме перевагу споживанню органічної продукції. 87% респондентів хотіли б створити своє власне органічне господарство, чи хоч би працювати у цій сфері.

Враховуючи значний попит на органічну продукцію, який перевищує пропозицію, можна спрогнозувати економічну успішність діяльності даних підприємств як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку.

Необхідно зауважити, що на даний момент існує недосконалість чинності Закону України «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини», зокрема в питанні відповідності за порушення закону [33].

По цим причинам, підтримка органічного виробництва через фінансові та інші інструменти держави, що зацікавлена в збереженні здоров'я народу і покращенні екологічної ситуації в Україні, має бути вагомою.

4.3. Висновки до розділу

Попит на органічну продукцію в Україні та світі постійно зростає, відповідно до цього ще більшої популярності її виробництво набуває серед суб'єктів сільськогосподарської продукції. У світі та Україні спостерігається постійне зростання попиту на органічну продукцію, відповідно її виробництво набуває все більшої популярності серед суб'єктів-виробників сільськогосподарської продукції.

Житомирська область має широкий ряд природних, економічних, географічних, історичних та культурних передумов, в свою чергу це дає перспективні можливості для розвитку органічного виробництва в аграрній галузі. Також важливим фактором є позитивне ставлення студентів до органічної продукції. Їхнє зацікавлення у даній темі створює реальну можливість для майбутнього покращення економічного стану сільськогосподарських підприємств та розвитку органічного виробництва.

ВИСНОВОК

У ході дослідження сучасних поглядів студентів на стан органічного виробництва та харчування було проведено аналіз думок та переконань студентів щодо важливості здорового харчування та органічного виробництва продуктів харчування. В результаті було встановлено, що більшість студентів розуміють важливість правильного харчування та його вплив на здоров'я людини, а також мають позитивне ставлення до органічних продуктів харчування.

Дослідження показало, що більшість студентів у своєму харчуванні намагаються дотримуватися здорового способу життя та обмежувати вживання продуктів зі шкідливими домішками та консервантами. Більшість опитаних висловлюють зацікавленість в органічних продуктах та у своєму раціональному використанні.

Отже, можна зробити загальний висновок, про те, що свідомість про важливість здорового способу життя та харчування в сучасному світі зростає, що свідчить про позитивні тенденції в суспільстві. При цьому, важливо продовжувати проводити інформативну роботу серед студентської молоді, зокрема, щодо переваг органічних продуктів харчування, щоб забезпечити належний рівень здоров'я населення та зберегти навколишнє середовище.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. <https://www.ukrinform.ua/rubric-yakisne-zhyttia/3316784-na-zitomirsini-25-pidpriemstv-vigotovlaut-organicnu-produkciu.html>
2. Артеменко Л.Б. Європейський досвід державної підтримки органічного виробництва у контексті забезпечення продовольчої безпеки України. Агросвіт. 2019. № 9. С. 46-52.
3. Боліда С. Органічна спрямованість аграрного бізнесу як фактор конкурентних переваг виробника. Маркетинг в Україні. 2021. № 3. С. 30-32.
4. Галат Л.М. Тенденції розвитку органічного плодоовочевого ринку України у світовому контексті. Агросвіт. 2021. № 12. С. 22-23.
5. Голованова М., Каменєва З., Хижа В. Інтеграція України до Європейського ринку органічної замороженої продукції. Маркетинг в Україні у світовому контексті. Агросвіт. 2021. № 12. С. 22-23.
6. Закон України «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/425-18>.
7. Камінська А.І. Світовий досвід розвитку органічного виробництва. Агросвіт. 2020. № 17-18. С. 23-27.
8. Ковальчук С., Добровольська К. Брендинг у сфері виробництва органічної продукції. Маркетинг в Україні. 2020. № 5. С. 36-50.
9. Кравчук І.І., Орликовський М.О. Перспективи розвитку європейського сільськогосподарства: уроки для України. Агросвіт. 2020. № 13-14. С. 32-39.
10. Ларіна Я. Веган-споживач як перспективний сегмент ринку органічної продукції. Маркетинг в Україні. 2021. № 4. С. 43-45.
11. Ларіна Я. Мотиви споживання органічних продуктів та їх вплив на маркетингові рішення. Маркетинг в Україні. 2020. № 5. С. 27-35.
12. Лоянич Н. Органічний одяг- новий модний тренд або must have? Маркетинг в Україні. 2020. № 5. С. 51-52.

13. Маркевич Л.С., Подолянчук О.А. Понятійний апарат терміну «органічна продукція» та напрями її обліку. *Агросвіт*. 2020. № 4. С. 99-104.
14. Менчинська В.В., Субота Т.А. Тенденції підготовки фахівців з органічного виробництва у закладах вищої освіти України. «Органічне виробництво: освіта і наука»: тези II Всеукр. Наук.-практ. Конф. 31 жовтня 2019 р. Науково-методичний центр ВФПО. Київ, 2019. С. 156-159.
15. Милованов Є. Значення органічного сільського господарства у системі розвитку сільських територій. *Вісник Львівського національного аграрного університету*. Серія: Економіка АПК. № 25. С. 87-98.
16. Милованов Є.В. Міжнародні тенденції розвитку ринку органічної продукції та перспективи для України. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України*. Серія: Економіка, аграрний менеджмент, бізнес. 2018. Вип. 284. С. 109-118.
17. Милованов Є.В. Найкращі світові практики державної підтримки органічного сільськогосподарського виробництва та перспективи в Україні. *Механізм регулювання економіки*. 2018. №2. С. 14-33.
18. Милованов Є.В. Принципи здоров'я як вагомий фактор впливу на розвиток органічного сільського господарства України. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2019. Вип. 1. С. 160-176.
19. Милованов Є.В. Роль органічного громадського руху у розвитку органічного сектору аграрної галузі України. *Modern Economics*. 2019. №14. С.161-173. DOI:[https://doi.org/10.31521/modecon.V14\(2019\)-26](https://doi.org/10.31521/modecon.V14(2019)-26).
20. Мінькова О.Г., Калініченко А.В., Галич О.А. Тенденції розвитку органічного агровиробництва в Україні. *Актуальні проблеми економіки*. 2016. № 1. С. 76-82.
21. Мінькова О.Г., Сакало В.М., Горб О.О. Маркування та сертифікація органічної продукції. *Актуальні проблеми економіки*. 2016. № 2ю С. 126-135.

22. Новак Н.П. Ігнатенко М.М. Чинники та умови розвитку органічного виробництва молока в аграрних підприємствах України. Агросвіт. 2020. № 13-14. С. 18-22.
23. Органік Стандарт URL : <https://organicstandard.ua>.
24. Органік Стандарт, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://organic.ua/uk/organicworld/how-to-choose>
25. Осадчук С. О. Органічне виробництво очима студентів. «Ліс, наука, молодь»: матеріали X Всеукр. наук.-практ. конф. (24 листопада 2022 р.). – Житомир: Поліський національний університет, 2022. С. 107.
26. Офіційний сайт органів виконавчої влади України, [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/printable_article?art_id=247134369
27. Палехова Л. Маркетинг органічної продукції: Контекст відповідного споживання і виробництва. Маркетинг в Україні. 2021. № 3. С. 26-29.
28. Перезозова І., Мінакова С., Мінакова О. Перспективи розвитку ринку органічної продукції в Україні. Маркетинг в Україні. 2021. № 2. С. 58-59.
29. Постанова Ради (ЄС) № 834/2007 від 28 червня 2007 року стосовно органічного виробництва і маркування органічних продуктів, та скасування Постанови (ЄС) № 2092/91. URL: <http://organicstandard.com.ua/files/standards/ua/ec/>.
30. Постанова Ради (ЄС) № 834/2007 від 28 червня 2007 року стосовно органічного виробництва і маркування органічних продуктів, та скасування Постанови (ЄС) № 2092/91, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:189:0001:0023:EN:PDF>

31. Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції: Закон України від 10.07.2018 № 2496-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2496-1>.

32. Федерація органічного руху України, IFOAM. “Органік в Україні”, [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://organic.com.ua/uk/homepage/2010-01-26-13-42-29>

33. Федун А. (2015) «Органіка: до лідерства через перепони», Юридична газета. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/organika-do-liderstva-cherez-pereponi.html>.